RELAŢIILE DINTRE TURCIA ŞI UNIUNEA EUROPEANĂ: PROVOCĂRILE INTEGRĂRII EUROPENE ŞI OPORTUNITĂŢILE COOPERĂRII

Mihaela NANI,

masterandă, anul II, Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 327(560:1-4/-6):341.217(4):339.94

E-mail:nani.mihaela.mihai@gmail.com

Relaţiile dintre Turcia şi Uniunea Europeană reprezintă un subiect de actualitate majoră, reieşind din poziţia strategică a Turciei, situată între Europa, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală, precum şi influenţa turcă asupra stabilităţii regionale şi a politicilor europene de securitate. Importanţa cercetării este accentuată inclusiv de contextul geopolitic actual, marcat de războiul din Ucraina, de reconfigurările strategice din cadrul NATO şi de provocările multiple la adresa ordinii internaţionale bazate pe reguli. În acest cadru, Turcia îşi revendică un rol de mediere şi echilibru între Est şi Vest, între valorile euro-atlantice şi interesele proprii naţionale.

Relaţia Turciei cu UE constituie o arenă în care se intersectează interese strategice, economice şi ideologice. Pe de o parte, UE are interesul de a menţine Turcia într-un cadru de cooperare stabilă şi predictibilă, iar pe de altă parte, pe de altă parte, Turcia aspiră la recunoaşterea statutului său de putere emergentă şi partener de egalitate, chiar dacă fără perspectiva clară a aderării. Mai mult, studierea relaţiei dintre Turcia şi UE oferă lecţii valoroase pentru Republica Moldova, aflată în procesul de integrare europeană. Experienţa Turciei reflectă atât potenţialele beneficii ale apropierii de UE, cât şi dificultăţile care pot apărea în acest proces. Identificarea modelelor de succes, precum şi a factorilor care au contribuit la stagnarea negocierilor, poate sprijini Republica Moldova în evitarea unor obstacole similare şi în valorificarea oportunităţilor oferite de apropierea de UE.

Problematica parcursului euro-integraţionist a Turciei a preocupat în mod deosebit oamenii de ştiinţă occidentali. Cercetătorii Hauge H., Eralp A. ş.a. [1], Gulmez S. B., Topal A. E. şi Rumelili B. [2] au explorat istoria şi evoluţia relaţiilor dintre UE şi Turcia. Un accent deosebit pe analiza cauzelor, care au impactat degradarea discursului pro-UE în Turcia, a fost reflectat de lucrările unor autori, precum Turhan E. şi Reiners W. [3] şi Akşemsettinoğlu G. [4]. În spaţiul post-sovietic observăm un interes vădit pentru cercetarea problematicii dinamicii relaţiilor dintre Turcia şi UE al autorilor polonezi, precum Szymanski A. [5] şi Michalski A. [6], care accentuează disputele existente şi domeniile posibile de cooperare. Totodată, cercetătorul azer Gadjiev A. [7] analizează dinamica relaţiilor Turcia-UE din perspectiva modificării

centrului de decizie european. Cercetătorii români Iftode F [8], Buhai R.D. [9], Vișan G. [10] cercetează relațiile dintre UE și Turcia prin prisma securității regionale, dar și comunitare, iar cercetătorii Mureșan B. [11] și Mateescu D. [12] reflectă perspectivele relațiilor Turcia-UE în contextul actual și având drept reper puterea transformatoare a Turciei. În Republica Moldova cercetarea relațiilor dintre Turcia și UE a fost efectuată din perspectiva securității europene de către Beniuc V. [13] și reflectării unor aspecte ale parcursului european de către cercetătorul Tărîță O. [14].

Considerăm că cercetarea evoluției relațiilor dintre Turcia și statele europene poate fi analizată prin prisma a trei perioade: 1) *perioada istorică și imperială*, 2) *perioada republicană și a relațiilor cu Europa occidentală*, 3) *perioada post-Război Rece și procesul de integrare europeană*. Această periodizare reflectă tranzițiile majore ale relațiilor Turciei cu Europa, de la confruntare și rivalitate, la parteneriate strategice și încercări de integrare europeană. În cadrul perioadei istorice și imperiale **Imperiul Otoman** era perceput ca un stat despotic, în care suveranul exercita puteri nelimitate. Perioada republicană și a relațiilor cu Europa Occidentală a demarat în 1923, odată cu fondarea **Republicii Turcia** de către Mustafa Kemal Atatürk, care a însemnat trecerea de la un imperiu despotic la un stat modern și secular. Perioada post-Război Rece și procesul de integrare europeană s-a lansat după 1990, când Turcia a reintrat pe arena internațională prin prisma statutului de țară candidat la UE. În opinia noastră, procesul de integrare europeană a Turciei a fost paralizat de obstacole economice și politice agravate de divergențe geopolitice.

Analiza relațiilor dintre Turcia și UE presupune utilizarea unui cadru teoretic, care să permită interpretarea multiplelor dimensiuni ale acestei interacțiuni: geopolitică, economică, instituțională și identitară. În literatura de specialitate, principalele teorii ale relațiilor internaționale – realismul, liberalismul, constructivismul și teoria dependenței – oferă explicații distincte asupra modului în care aceste relații evoluează, iar stagnarea procesului de aderare a Turciei este înțeleasă diferit în funcție de paradigma teoretică adoptată. **Realismul** atenționează asupra riscului unui actor regional puternic, care ar putea destabiliza coeziunea europeană; **liberalismul** consideră că integrarea economică poate genera stabilitate politică; *constructivismul* permite înțelegerea rolului identității, care transformă Turcia într-un outsider cultural față de standardele europene; iar **teoria dependenței** ne arată că dependența economică a Turciei față de UE reduce semnificativ autonomia sa strategică.

Considerăm că Republica Moldova poate învăța multe din parcursul european al Turciei, în special în domeniile consolidării statului de drept, implementării reformelor economice și politice, inclusiv în gestionarea relațiilor externe. Dacă Republica Moldova reușește să evite dificultățile pe care Turcia le-a avut de-a lungul drumului său, cum ar fi derapajele autoritare, instabilitatea politică și compromisurile asupra valorilor fundamentale ale UE, aceasta va putea să progreseze mult mai rapid în procesul integrării europene.

În concluzie, Turcia a obținut progrese incipiente în negocierile de aderare la UE, dar procesul integrării europene a fost blocat de factori geopolitici, opoziția unor sta-

te membre, nesoluționarea problemei Ciprului și regrese democratice interne. Acest blocaj a diminuat încrederea în integrarea europeană a Turciei, dar cooperarea sectorială a continuat, evidențiind reziliența relației UE–Turcia. În contextul războiului din Ucraina, Turcia s-a afirmat ca un actor esențial pentru stabilitatea regională, devenind un mediator credibil prin inițiative diplomatice, precum Acordul cerealelor și facilitarea negocierilor ruso-ucrainene. Drept urmare, conchidem că ipoteza cercetării este confirmată prin faptul că impasul procesului de aderare a Turciei la UE nu reprezintă o ruptură ireversibilă, ci, dimpotrivă, constituie un catalizator important pentru redefinirea dialogului și cooperării bilaterale. Pornind de la analiza provocărilor semnificative cu care s-a confruntat Turcia în relația sa cu UE, se conturează o serie de ***recomandări*** relevante pentru Republica Moldova:

1. Introducerea unui mecanism extern, transparent și durabil de evaluare (vetting) pentru judecători și procurori, însoțit de un cadru legislativ, care să asigure independența justiției față de influențe politice. Acest pilon este indispensabil pentru consolidarea credibilității în procesul de aderare europeană, având în vedere experiența Turciei în domeniu.
2. 2. Elaborarea unei Strategii Naționale de Politică Externă, clar orientate către UE, NATO și regiunea estică, cu un discurs predictibil și consecvent. Diplomația proactivă în Parteneriatul Estic este esențială pentru a construi încredere similară agendei europene și a evita inconsistența vizibilă în cazul Turciei.
3. Stimularea producției locale cu valoare adăugată, diversificarea exporturilor și modernizarea infrastructurii Republicii Moldova, pentru o integrare economică eficientă prin DCFTA. Modelul turc demonstrează că integrarea economică trebuie corelată cu reforme politice, pentru a genera impact real în procesul de aderare.
4. Consolidarea cooperării interinstituționale în domeniul migrației, suplimentată de parteneriate operaționale și umanitare cu FRONTEX și EUROPOL. În contextul frontierelor estice și al fluxurilor generate de războiul din Ucraina, Republica Moldova trebuie să demonstreze capacitatea de a gestiona eficient și uman migrația, învățând din exemplul Acordului UE–Turcia.

Referințe:

1. Hauge H., Eralp A și alții. Mapping Milestones And Periods Of Past Eu-Turkey Relations. Feuture, September 2016, 24 p. [accesat: 23.02.2025]. Disponibil: https://www.iai.it/sites/default/files/feuture_2.pdf
2. Gulmez S. B., Topal A. E., Rumelili B. Europe and Turkey: identities in evolution. An analytical literature review. In: *Open Research Europe*. 2023. 56 p. [accesat: 25.02.2025]. Disponibil: https://open-research-europe.ec.europa.eu/articles/3-120/v1
3. Turhan E., Reiners W. Eu-Turkey relations. theories, institutions and policies. Palgrave Macmillan, 2021. 449 p. [accesat: 04.04.2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/352083716_eu-turkey_relations_theories_institutions_and_policies_theories_institutions_and_policies

4. Akşemsettinoğlu G. Turkey's Troubled Quest For Eu Membership. In: *Bilig*. 2021. Winter, Nr. 96 pp. 207-227. [accesat: 20.04.2025]. Disponibil: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1540623
5. Szymanski A. Differentiated Integration And Eu-Turkey Relations: A Chance For Cooperation In Foreign And Security Policies? In: *Sprawy Międzynarodowe*. 2020. 23 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/338895870_differentiated_integration_and_eu-turkey_relations_a_chance_for_cooperation_in_foreign_and_security_policies
6. Michalski A. Turkey and the European Union: in a maze of disputes. Center for Estern Studies. In: *Osw Commentary*. 2024. Nr. 586. [accesat: 19.04.2025]. Disponibil: https://policycommons.net/artifacts/12121427/osw-commentary-turkey-and-the-european-union/13015180/
7. Гаджиев А. Г. Отношения между Турцией и ЕС после смены руководства Европейского Союза. 1 Декабря 2019 г. 2020, 23 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://cyberleninka.ru/article/n/otnosheniya-mezhdu-turtsiey-i-es-posle-smeny-rukovodstva-evropeyskogo-soyuza-1-dekabrya-2019-g
8. Iftode F. Amenințări şi vulnerabilități la adresa securității în zona extinsă a Mării Negre. Galați, Universitatea Danubius, 9 p. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/amenintari%20si%20vulnerabilitati%20la%20adresa%20securitatii_0.pdf
9. Buhai R.D. Actori Relevanți Şi Interdependențe În Securitatea Regională: Relația UE-Turcia. În: Impact Strategic. 2021. Nr. 2. pp. 23-41. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://revista.unap.ro/index.php/impact_ro/article/view/1842-810x-21-02
10. Vișan G. Studii de politică externă şi relații internaționale. În: *Monitorul Oficial*. București, 2022. 138 p. [accesat: 26.02.2025]. Disponibil: https://www.idr.ro/publicatii/studii%20de%20politica%20externa%20si%20relatii%20internationale.pdf
11. Mureșan B. Dinamica relațiilor dintre Turcia şi UE. Perspective Actuale. In: Eir Working Papers Series. 2016. No. 33. 49 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.econstor.eu/handle/10419/197799
12. Mateescu D. Studii de politică externă şi relații internaționale. În: *Monitorul Oficial*, București, 2022. 138 p. [accesat: 04.03.2025]. Disponibil: https://www.idr.ro/publicatii/studii%20de%20politica%20externa%20si%20relatii%20internationale.pdf
13. Beniuc V. Bazele teoretice ale integrării europene. Chișinău: USEM, 2024. 260 p.
14. TĂRÎȚĂ, Orest. Republica Turcia şi drumul său spre Uniunea Europeană. În: *Teoria şi practica administrării publice*, 23 mai 2014, Chișinău. Chisinau, Moldova: 2014, pp. 84-88.

Recomandat
***Liliana BENIUC**, dr., conf. univ.*